

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISK DAGBLADET

Kolmapäeval 20. septembril 1972

Nr. 72 (3760)

14. aastakäik

Nato manööver: USA-Vene huvid ristumas Norras

Neljapäeval algasid Nato suurmanöövid, mis hõlmavad kogu Atlandi ookeani USA-st kuni Norra põhjaosadeni ja kestavad kaks nädalat. Manöövrist "Strong Express" võtavad osa 64 000 meest, vähemalt 300 laeva ja 700 hävitlennukit. Sõjalised jõud pärinevad 11-st Nato-riigist ja suur osa harjutustest viiakse läbi Norra territooriumil, mida peetakse strateegiliselt äärmiselt tähtsaks.

Nato ringkondades nimelt on erilise murega jälgitud Soviets relvastumist ja jõudude koondamist just N. Liidu põhjaosas, Soome ja Norra piiride läheduses. Väga tugevatele nõukogude maamere- ja õhujõududele pole Natol midagi muud vastu panna kui üht norra brigadigrupi, mida toetavad nõrgad õhu- ja merejõud.

Norra ei luba oma territooriumile paigutada paikseid välisriikide üksuseid, mistõttu Nato juhtkond leiab, et erilise tähtsusega on harjutused, mis eeldavad tugevate operatiivüksuste paikamist Põhja-Norrasse. See-

juures on "mängus" ette nähtud atakkidast.

Suurvõimu-blokkidele on Euroopa kontinendi põhjaosale baseeruv strateegia suurima tähtsusega — seejuures võib märkida, et olukord mõjutab tugevalt ka Rootsi riigikaitse kavandamist. Senisest rohkem on hakatud tähelepanu suunama kaitsebrigaadide ümberpaigutamist põhja.

Soviets osas asub Murmanskis piirkonnas vene Jämere-laevastik, kuhu kuulub enam kui 500 laeva, nende hulgas terve rida atomiallveelaevu, milliseid saab võrrelda ameeriklaste Polaristega. Endast-

mõistetavalt on suurem osa N. Liidu Jämere-laevastikust tippmoodne, olenedes sellest, et venelased viimastel aastatel on asetanud erilist rõhku sõjalaevastiku väljajätkamisele.

N. Liidu strateegia osas on muidugi vähitis see, et mõeldava konflikt puhul oleks Jämere-laevastikul vaba väljapääs Atlandile. Nato olukord on vastupidine, eesmärgiks on Sovietsi laevastiku takistamine iga hinna eest.

On selge, et Nato suurmanöövrit jälgib terve armaada vene patrulli. Järg. lhk. 7.

Ida-Saksa kindlustab läänepiiri trelltaraga

Vaatamata Lääne-Saksa idapolitiikale ja Bonni valitsuse poolt praegu Euroopas esinevate piiride tunnustamisele jatkab Ida-Saksamaa endist viisi oma läänepiiri kindlustamist. Ka kehtestati Ida-Saksamaal nüüd uus "Grenzordnung", mis piirirajoonide kõrval haarab ka kõik territoriaalveed ja merepiiri. Vastavalt sellele uuele määrusele esinevad läänes piki "riigipiiri" (Staatsgrenze) ka tulevikus kaitseribad keelutsoonid ja piiritsoonid kus on kehtiv kaitseisikud ja kuhu pääsevad ainult need, kes omavad selleks eriloa.

Piiri ületamine on võimalik ainult kindlate kontrollpunktide kaudu ja ainult üleminekut õigustavate dokumentide ettenäitamisel. Täiesti uueks esineb uues piirimääruse säte, mis keelab üle piirirajoonide esemetega teade vahetamise ja kõik muud kontaktid. Seega allub keelule ka ju-tuajamine piiril. Ka ei tohi keegi kaitse- ja keelualal, samuti kontrollpunktides kasutada foto- ja filmipa-räate.

Kella 23-st kuni kella 5-ni ei tohi pil Lääne-Saksa piiri kulgevas keelutsoonis viibida ka need isikud (peale ametnike ja valvurite), kes omavad eriloa. Erilisele lisaks peavad keelutsoonis pääsevad isikud omama veel eritempli oma isikutunnistusel, sest ainult koos sellega on eriloa kehtiv. Sellele kohustusele alluvad ka keelutsoonis töötavad isikud. Keelutsoonis pääseb nn. Meldestellede kaudu. Seal registreeritakse iga keelutsooni minek ja sealt lahkumine. DDR-Poola ja DDR-Tšehhoslovakkia piiril see määrus ei kehti.

Range kord esineb ka rannikul, kus piiritsoonid laiuseks 300 meetrit. Tabu-keelduslik

sid võidakse selles piiritsoonis ürida suvitajale ainult erilubade alusel. Kuid sedagi ainult suvel, mitte talvel. Paadisõit merel — ranniku lähedal — lubatakse suvitajale ainult päikesetõusu- ja loojakuni. Ujumisvahendeid (rõngaid jne.) võidakse kasutada ainult kuni 150 m kauguseni

Raske õnnetus noorega

Tõsiste tagajärgedega liiklusõnnetus õhvikis USA-s pühapäeval õhtupoolel 3. septembril Eesti Küla juures teederistil Olev Türi, kelle mini-mootorlatalle, mis kuulus E. Künnapasele, peale sõitis üks auto. Noor sõitja sai tõsiselt vigastusi. Märgiti puusalu murruid mitmes kohas, istetüü murreid ja sisemisi vigastusi. Õnnetuse ohver toimetati haiglasse, kus ta vigastused tunnustati tõsiseks.

rannast, ja ainult päeval. Piirikaitse võib kasutada "korra" säilitamiseks kehalist jõudu ning pögenemise takistamiseks relvi.

Läänes on keelutsoonid laius endist viisi 5 kilomeetrit ning "õhtlikes" kohtades veelgi laiem. Ka jätkub läänepiiril kaitseribade uute metallist trell-tarade ehitamine. Need esinevad juba üheksas kohas. Praegu on nende tarade ehitamine käsil Marienborni, Zwinge (Harzis), Duderstadt ja Hohenganderni piirkonnas. Vaade ühele trell-tarale meenutab vangimaja, millena esineb nüüd terve DDR. Nende "moodsate" tarade puudutamine vallandab laskeparaadid, mis on paigutatud erinevatesse kõrgustesse lehtrikujulise skeemi alusel.

Laskeparaadid on peenikeste traatide abil ühenduses trell-taraga. Need laskeparaadid on lõhkekehad, millele kildud lendavad kuni 25 m kaugusele. Nii peavad nad tabama iga pögenikku. Üldse on nende lõhkekehade kasutamine nüüd uus võte pögenemise takistamiseks. Sarnaseid lõhkekehade Järg. lhk. 7.

Rootsi "pehme liin" lennukikaaperdajate suhtes oli efektiivne

Rootsi võimude poolt kohaldatud "pehme liin" lennukikaaperdajate vastu kolme kroadi soovidele õnnestus päästa kaaperdatud SAS-lennuki DC-9 kaht pilotti ja kaht stuardessi sunniti lendama Malmöst Madridi. Seda pärast kuue vangistatud kroadi väljaandmist ning poole miljoni krooni väljapressimist. Madridis aga aru saades, et neil kusagil mujal pole võimalik varjupaika leida.

Tõenäoliselt valiti Hispaania sihtkohaks seetõttu, et loodeti abi Franco fashistikult valitsuselt. Teatavasti on nii kaaperdajad kui ka vangistat väljalastud vangid tihedalt seotud Kroadi natsionalistliku "vabastamisorganisatsiooniga" Ustaša, mis üba Teisest maailmasõjast saadik on fashistlike-natsistlike sugemetega.

Kaaperdamine leidis aset reedel Göteborg-Stockholmi liinilennukil. Lennuk oli 86 reisijaga ja nelja meeskonnaliikmaga teel Stockholm, kui kolm relvastatud kroati 10 minutit pärast starti nõudis kursimuutust Malmöse. Seda muidugi tehti ja DC-9 maandus Bulltofta lennuväljal. Säl esitasid kaaperdajad oma

nõudmise: ametivõimud peavad vabaks lasta kolme kroadi rahvusest vang. Muuhulgas need, kes paar aastat eest Stockholmis mõrvasid Jugoslaavia suursaadiku. Kui seda ei tehta, lastakse lennuk õhku, ähvardasid kroadiid.

Stockholmis kutsuti kiire korras kokku kõik kättesaadavad valitsuseliikmed peaminister Olof Palme esotsas. Pärast Kansliuõnnetis toimunud istungeid otsustati kaaperdajate nõudmistele vastu tulla, et mitte riskida 86 inimese — neli haiglast isikut tohtisid vahepeale lennukist lahkuks.

Seega vabastati kroadi rahvusest seitsme vang ja nad toimetati Malmöse. Üks vangidest aga ei soovind kanst sõita, kuna tema karistuse nägugin oli lõppemas. Kaaperdajad tulid tema soovile vastu. Reisijad vahetati vangide vastu välja grupikau-pa, kuid enne viimase 30 vabastamist teatati, et "kahjutasuna" tahetakse saada miljon krooni. Muidu võetakse reisijad lennukiga kaasa.

Lennuvälja kontrolltornist teatati raadioteel, et raha hankimisega on raskusi, kuna õõsel teatavasti on pan-

gaud kinni. Lõpuks jõuti kokkuleppele, et valitsuse otsusel antakse kroadiatele pool miljonit krooni rootsi ja muus valuutas. Kontrolltornis viibis kohtuminister Geijer, kes isikult kinnitas, et tegemist on õige rahaga.

Alles pärast tankimist lasti reisijad vabaks, mispeale DC-9 startis kursiga tõunasse. Start leidis aset laupäeva hommikul kl. 8.47. Lennati üle Bordeaux Madridi, kusjuures kohale jõudes oli lennukit kiitus peaaegu viimse liitri otsas. Loomulikult olid ka piloodid surmani väsinud ja peetakse üldse märkimisväärselt, et nad üldse suutsid lennukit ilma viperuseta viia Madridi.

Seepeale algasid läbirääkimised Hispaania võimudega, kusjuures kroadiid muuhulgas nõudsid poliitilist astiit. Muidugi ka seda, et neid ei antaks välja Rootsiile või Jugoslaaviale. Hispaanlased teatasid, et väljandmise asja arutatakse hiljem, muid tingimusi praegu ei saa esitada. Alles kell kahe paiku laupäeval kapituleerisid kroadiid ja hispaania politsei toimetab nad minema. See-

Järg. lhk. 7.

Hoolimata Willy Brandti järeleandlikust idapolitiikast on ja jääb Ida-Saksa läänepiiri kindlustatuseks. Juuresolev pilt osutab "Ulbrichti müürile" ja vahitornile vastu lään.

EPL 20. septembril 1972

Vene-Hiina näitemäng

Kui Liitunud Rahvaste peasekretär Kurt Waldheim hiljuti Puna-Hiina külastas, siis sai sellega täis ring kokkusaamisi kõigi vile suurriigiga, kes permanentsest esinädal UNO julgeolekunaühkuse. Mandri-Hiina on kõige värskemaks veto-õiguse omajaks liikmesriigiks pärast Rahvus-Hiina väljatõrjumist maailmaorganisatsioonist.

Aga sel Hiinal, mida Waldheim viimati külastas, puudub juba aastaid ametlik riigipea. Koht on vakantne sest sadik, kui nõukogude meelne president Liu Shao-chi ametist tagandati, Puudub terve aasta jooksul ka kaitseminister, samuti ka kindralstaabi ülem. Tänavu augustis katkestasid hiinlased siiski väikse kaitseministri Lin Piao kadumise ümber.

Nüüd seletati, et see Mao Tse-tungi järgelaseks peetud väimukandja on 1971 septembris hukkunud lennuõnnetusel Mongoolia kohal pärast seda, kui ta oli asjatult teinud katset Mao kukutamiseks. Anti mõista, et oma ebaõnnestumise tagajärjel oli Lin Piao tahtnud põgeneda N. Liitu, s.o. Hiina väidetava peavõlase juurde.

Neil päevil võitis nõukogude partei teit Pravda küsimuse üles oma poolse seletusega, et hiinlased väitavat ühenduses Nõukogude rolliga Lin Piao väidetavas riigipöörde katsetes Mao Tse-tungi vastu. Pravda tõrjus oma kommentaari kategooriliselt nii hiinlaste vihjeid kui otsesid väiteid, nagu oleks N. Liid ennast seganud Hiina asjades, andes oma toetust kadumaläinud ja kõigi tundemärkide järgi surnud Lin Piaoile.

Säärase komploti poolt ei rääkivat midagi ka hiina kaitseministri minevikus, kui ta Mao kõrval olevat tühosust kaasa aidanud Hiina eemaldamiseks koostöö teel N. Liiduga, kirjutab Pravda.

Nõukogude parteilehe kommentaari lugedes tõuseb aga iseenest küsimust, et keda tahavad venelased sellega mõjutada, kui nad puutuvad nii ägedalt oma süüüst kaitsma. Küsimus on seda pakitsev, et nüüdki ei tee venelased vähimatki katset selles, et omava kaueaegse kava vaba maailma ühtlaseks heita valgest Lin Piao imeilukale kadumisele.

Kulub nähtavasti veel aega enne, kui selgub, mis on olnud tõe ja mis ainult propaganda konfliktid kirjeldamisel ühtlalt poolt Mao-Tse-tungi ja Lin Piao vahel, teiselt poolt aga Puna-Hiina ja N. Liidu vahel. Meenutama peab selles seoses näiteks reaktiooni, mida Puna-Hiina ja N. Liit ilmutasid pärast väidetavat lennuõnnetust Mongoolia kohal 12. septembril 1971.

Mõlemalt poolt seletati siis niimelt, et Lin Piao pleivat olnud lennuõnnetusel hukkunu te hulgas. Väideti, et surmasaanud olevat olnud läbisegi neljakümne aasta vanused, Lin Piao aga oli kukekümneenda eluaasta lähedal. Nüüd on Puna-Hiina sellest versioonist lahitud ütlelnud, kinnitades seestvatu mõndunud aasta sügisel levinud sensatsioonilisi kuulduisi Lin Piao hukkamisest põgenemiskatsel N. Liitu.

Mõnelt poolt on avaldatud arvamist, nagu oleks konfliktiks Lin Piaoaga tegelikult andnud põhjust Mao Tse-tungi poliitika ühendriikide suhtes, kusjuures Lin Piao on põhimõtteliselt olnud president Nixonit kavatsetud külskäigu vastu, eelistades N. Liitu ühendriikide asemel. Kui asi on nii, siis tähendab Puna-Hiina teadaanne Lin Piao hukkamisest põgenemiskatsel N. Liit uut vaastust Hiina-Vene näitemängus.

Näitemäng on kesknud üle kümne aasta kavaga katsuda välismaailma veenda, nagu oleksid Puna-Hiina ja N. Liit omavahel ühis, mis võib lõpuks viia kase kommunistliku suurriigi relvastatud kokkupõrkeni. Näitemäng on teatud määral oma sihte välismaailmas ka saavutanud. Pole kahtlust, et ta on kaasa aidanud Saksa nimetatud idalepingute toimetulekule N. Liiduga ja Poolaga.

On vaevalt kahtlust selleski, et Hiina-Vene näitemäng aitas tunduvalt kaasa USA presidendi Nixonit külskäikudele Pekingisse ja Mokvasse. Lõpuks ei pruugi kahelda ka selles, et sama näitemängu jätkumine soodustab omamoodi veel nimetatud Euroopa julgeolekukonverentsi kokkukutsumist, mille ettevalmistavad läbirääkimised peavad algama Helsingis novembri lõpupoole.

Sellela töötat teoks saada Moskva kaueaegse kava vaba maailma ühtlaseks sihiga seotada paremaid eeldusi Nõukogude mõjuvõimu laiendamiseks Lääne-Euroopas. Sellest ohustet võivad lääneriigid pääseda ainult siis, kui nad Hiina-Vene näitemängul ei lase ennast eksiteele viia.

A.K.

VÄLISKOMMENTAAR

Nõukogud viljahädas

N. Liidu ülemnõukogu kutsuti tänavu kokku kaks kuu varem kui see tavaliselt on kombeks. Tähtsaimaks päevakorra punktiks on leiva-küsimus. Käesoleva aasta viljasaak N. Liidus näitab 20 miljonit tonni puudu jäägina. Kuna saak Kesk-Venemaal, Ukrainas ja Valgevenes ikalduise ja maapõlemise tagajärjel kujunes tunduvalt väiksemaks kui tavaliselt, katsuti seda tasa teha viljatoodangu suurendamisega Kesk-Aasias pööldel.

Nõukogude ajakirjanduses algas aegsasti kampania viljalõikuse tõhustamiseks Kazahhi ja Altai piirkondades. Augusti lõpul katkestas vene kommunistliku partei peamees Leonid Brezhnev järsku oma puhkuse Krimmis ja sõitis ise kohale Kesk-Aasiasse ja Lääne-Siberisse. Ringreisil kestel pidas ta viis pikka kõnet, kuid nende sisust ei tehtud avalikkusele midagi teatavaks.

Ametlik teadetebüroo TASS pirdus ainult lühikese avaldusega, et

partei juhi reis olevat peamiselt ühenduses põllumajanduse küsimustega. Teatest võib järeleda, et Brezhnevi eesmärgiks oli suure võidukooisu tõhustamine aja ja sügise, rakendades kõiki abinõusid kohaliku viljalõikuse suurendamiseks.

Teisest küljest on aga teada, et Nõukogude juhtkond oli juba aegsasti alustanud läbirääkimisi teravilja suuremate eksportööridega välismaailmas. Siia kuuluvad Kanada, ühendriigid ja Austraalia. Neile liisanduvad tänavu veel Prantsusmaa, Soome ja Rootsi, kes oma teravilja ülejäägist võivad nüüd kergesti lahtisooda, kui ainult läheb korda hinnaküsimuses. Nõukogudega kokkulepped.

Esiatsgetel andmetel ostab N. Liit tänavu vilja järgmiselt: ühendriikidelt 10 miljonit tonni, Kanadalt 5 miljonit, Austraaliast 1 miljonit, Prantsusmaalt 1 miljonit ja Rootsielt 0,5 miljonit tonni. Soome kohta puuduvad veel teated, aga kõike kokku võttes paistab, et viljaostude-

ga välismailt saab N. Liit oma puudujäägi üldiselt tasa teha. Tehing ise läheb Moskvale maksma ümmarguselt 7,5 miljardit krooni rootsi rahas arvestatult.

Seda summat silmas pidades tõuseb loomulikult küsimus, kas lool pole mõndagi ühist juutide väljarandamise tohtu maksustamisega N. Liidust, nagu see hiljuti ametlikult maksma hakkas. Augusti lõpul Moskvas toimunud jutujamisel lääne AP-teadetebüroo esindajaga on juudisoost ajakirjanik Viktor Perelman igatahes väitnud, et "Nõukogud müüvad juute selleks, et vilja osta".

Nõukogud on küllalt teadlikud, et enamik juudisoost akadeemikuid, kes langevad nn. uue väljajõe-maksustamise seaduse alla, ei suuda ennast vabaks osta, kui nad tahavad lisa-riiki vilja rännata, ütleb Perelman. Seepärast kalkuleerivad nõukogude ametivõimud, et juudid läänemaalimas maksavad lunastushind, kes valuutats, mida N. Liit vajab vilja ja masinate ostmiseks väljast.

Muidugi on mitmesugused juutide organisatsioonid välismaal, ees-Ühendriikides, teinud teatavaks, et ükski vene juut, kes tahab ümbersuuda lisa-riiki, ei pruugi N. Liitu edasi jääma ainult rahapuuduse pärast. Aga kas on tõepoolest mingit alust niisugusele optimismile?

Perelmani arvustest kohaselt oleks tõenäolikuks vaja lunarahaks umbes 250 miljonit dollarit, et neid juudisoost akadeemikuid vabaks osta, kes tänasein on taotlenud väljasõidu luba N. Liidust. Selle summast on Perelman jõudnud kalkuleerida põhjal, et palveid väljasõidu loa saamiseks on sisseantud ümmarguselt 80 000 ja neist umbes üks neljandik akadeemilise hariduse saanud isikute omand.

Kui kaubitsemiseist juutidega saab asja, siis oleks Perelmani arvates tegemist "uue ekspordidana nõukogude väliskaubanduses, ühe kaubaga, mis tulu ja puhtakasu poolest võiks võistelda hiiglaslike võitjudega Tjumeni õilväljadel ja Siberi loodussagastil".

Kui võrd Perelmani arvust paika peab, ei ole päris kindel. Ta kõneleb lunarahas summat 250 miljoni dollari ulatuses, mis rootsi rahasse ümberarvatult vastab 12,5 miljardi kroonile. Viljaostudeks välismailt kulub aga N. Liidul ümmarguselt 7,5 miljardit krooni, seega mitu korda rohkem kui ta saab juutide väljasõidu maksustamisest. Aga tõsiasjaks on siiski, et juudid on N. Liidu välisriik saanud üheks kaubaks. Seepärast võib ka ütelda, et juute müües tahab N. Liit osaltki katta kulusi, mida viljaostmine välismailt nõuab.

A.K.

Olof Palme: Tähtsaim kõigest on ikkagi inimelu

Kaaperdamisdraama kriitilistel tundidel, mil valitsus Kansliisest tekkunud olukorda arutas, andis peaminister Olof mite pressikonverentsi, kus ta pidevalt toonitas, et kroatide nõudmistele ollakse summitud vastu tulema. Ka siis, kui tegemist on sellise asjaga nagu mõrvavirte vabakassamine vanglastest. Rootsi valitsus ei saa ühelgi juhul riskida inimeludele Bullofta lennuväljal ootavas lennukis. Muuhulgas ütles hr. Palme:

"Ühiskond, mille ülesandeks on valvata selle üle, et üksikisikud oleks õigus elada, on mõnigi kord sunnitud end allutama desperaatsetele ja hoolimatutele isikutele sellepärast, et meie omalt poolt peame osutama hoolimust — ehk. Luid pikemas perspektiivis omab selline ühiskond ka jõudu võidelda vägivalva teostajate vastu, katista end terrori eest. Ma olen ka veendunud, et neid isikuid

ei oota mingi elu vabaduses, vaid elu alaliseks nuhtluses".

"Kogu meie kultuur, kogu meie tsivilisatsioon tugineb inimväärtuse respektseerimisele, üksikisiku austamisele — ja selles osas me peauda ei tohi. Ja me oleme sunnitud arvutama riskidega, arvestama ka allajäämisega, kusjuures endastõis-televat on masendav, et me ajutiselt oleme sunnitud taoliste meeto-ditele järgi andma — ent pikas perspektiivis oleme meie siiski võitja osad".

Ka Rootsi press üldiselt leab, et valitsus talitas õieti, ka siis, kui näiteks võib oletada, et teatud õnnetu-mine võib meeldida teisi despa-raadosid lennukile kaaperdamata puht raha väljapressimise mõttes.

Toonitatakse, et kaaperdamist saab tulevikus vältida rangema kontrolli abil, kuigi see on tülakas ja aeg-nõudev. Kuid parem juba see, kui mingi ohvreidõuudev aktsioon. Palju lootusi pannakse ka uuele ettepanekule, mille kohaselt kõiki neid riike, kus kaaperdajad vastu võetakse, pannakse globaalse boikoti alla, s.t. boikott tabaks riiki lennuliikluse osas. Kaaperdajad kaitsvale riigile oleksid sel juhul kõik maailma lennu-väljad suletud. (EPL/JA).

Julgeoleku-konverents väärtuset

Inglismaal ilmuv "The Times" tõi lugejakirja D.P. Baron'ilt, milles küsitakse, et missugust väärtust saab anda Euroopa julgeoleku-konverentsile, kus lahatakse respekt-e-rida rahvuslikke piire, kui samal ajal N. Venet ei saa veenda täie-liselt ja tingimusteta lahkmast Balti riikidest, millesid ta annek-teeris oma sõjaajaludega 1940. a., kuna läänjõudude sitmad siis olid sunnitud agressiooniaktidele mu-jal, mis teostati Vene liitlase, Nat-si-Saksamaa poolt.

Natsi-Saksamaa imperialisist talle hinna oma agressiivse imperialistliku eks-pansiooni eest ja pidi loovutama al-latatud maad. Aga teine rõõvel, Ve-nemaa, säilitas oma saagi, saavuta-tud Hitleri ja teiste armust.

Miks mees Läänes hoidume piinli-kult üles tõstmast Eesti, Läti ja Lee-du iseseisvuse küsimust? Mis on need kuld rahvast, kes enne sõda olid jõukad ja iseseisvad, teinud Läänele, ja lääne avalikule sõnale, et need riigid on määratud toota-sele unustamiseks? küsib D. P. Baron.

RAAMATURIIL

RISTIKIVI JUUBELIKS ILMUV LUULETUSKOGU

Romaanikirjanik Karl Ristikivi 60. aasta sünnipäeva tähistamiseks ilmub Eesti Kirjanike kooperatiivi kirjastusel luuletuskogu. See sisaldab juubelari kogu senise värsivormilise toodangu, millest suur osa kas seni avaldamata või juba käibelt kadunud. Ristikivi nukrakuviit lüürilised ning filosoofilised, kõigile südamelehedad-dest värsid on koondatud sümbolise peakirja alla "Inimese teekond".

Selle teose kaudu on lugejatel võimalik teie parimat kirjaniikku õnnitleda, raamatu ettelugejate nimed trükitakse raamatusse sisse, mille kaudu moodustub ühtlasi haruldane kirjandussõprade kogu. Teos antakse autorile üle kirjandusühil Lündis 4. nov. Sellest osa võtta soovijaid, kes seni pole veel tellinud kirj. aastnuid, palutakse endast teatada võimalikult kohe aadressil: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Pank 1, 220 03 Lünd 3 või

telefonil teel: 046/12 17 19 (tööajal) või 046/11 96 90 (õhtuti). Tellida saab makstes ette raamatu hinna kr. 22:80 või lastes raamat saata postilunaga (kr. 24:45).

MÄGI "ÕIGUS HÖLM AALL"

Esimese teosena Eesti Kirjanike Kooperatiivi uues poolarjas ilmus hiljuti Arvo Mägi romaan "Õigus hõlma all", alapealkirjaga "Karku-te kroonikast III". Selles kõites tuleb käsitlusele ajajärk alates 1712. s. Põhjasõja lõpust kuni Krimmi sõja-ni 1855. Karkuvite suguvõsa esin-dajad selles kirevas ning vaheldusrik- kas aegade voolus on seekord: talu-poeg, kiriku kellamees, metsavaht, ammamoor, kõrtsmik, poesulan ja sadulpeeg. Nii nagu vahelduvad on elukutsed ja aeg, sama muutlik on tegevuskoht. See nihkub Lõuna-Pär-numaalt üle Viljandi Tartusse. Mägi romaani saavad aeg ja inimesed ka-sakiskuvaks ning huvitavaks Eesti-maa dramaatilise nimeviku taustal.

EESTI PÄEVALEHT

Estniska Dagbladet

Peatoimetaja Juhon Kookla

Vastutav väljaandja

(ansv. utgr.)

Arvi Moor

Toimetuse ja talituse

EESTI MAJAS Stockholmis:

Wallingatan 32, 1 tr.

Postiaadress: Box 687

101 28 Stockholm 1

Telefon 21 84 46

Toimetaja Eeskilustas Jüri Aus

Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,

331 02 Eeskilustna, tel. 016/14 77 72

Tellimispostiga nr. 15 67 70-0

Kuulutusarveste postigiro 60 59 00-0,

Eesti Päevaleht Förlägs AB,

Stockholm

Tellimishinnad:

Aasta kr. 147:-

Termin (4 kuud) kr. 53:-

Kuu kr. 15:-

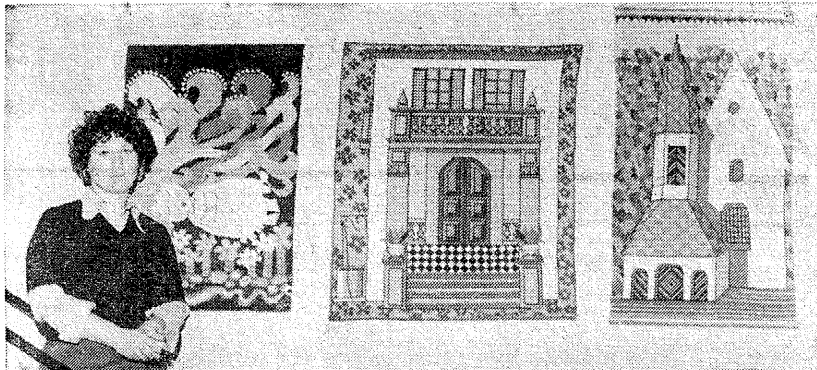
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT

FORLAGS AB

Trükkija: Eeskilustna-Kirjens

Tryckeri AB Eeskilustna 1972

100

Kunstnik Gobeliinidega, milledest vasakul "Magav nükineid" ja paremal äärel Asikaitse kirik Soomes.

Kunstinäituste hooaeg avati S. Aulio Linharese töödega

Möödunud-sügisene kunsthooaeg algas Inglismaal elava kunstniku Vida Jusega galerii Drakenis, tänavane avanäitus Välis-Eesti ruumides, Tulliportis. 174. on toonud meile veelgi kaugema külalise, kelle õppe- ja elukohaks via Soome ja Saksamaa on Lõuna-Ameerika. Silvia Aulio Linharese näitus on varajane, juba septembri algul, seetõttu publikut vähem kui milmekesine näitus oma avapäeval oleks väärinud.

Näitus jaguneb nelja ossa: tushilised tänapäevase vana Tallinna motiivid, puulõike detailid, gobeliinid ja modonnad.

Tushijoonistest on huvitavaimad detailse käsitlusega püüdnud motiivid (näit. Kloostriku Pühavaimu kiriku taga (36), Toompea detail (4) jt., või siis nissugused, kus kunstniku loov fantaasia on liianud kompositsioonile huvitavust (Toompea siluett ja Schnelli tiik (28), Paksu Margareeta sissekäik (12) jändrike puudega j.t. Seevast suuremate pindadele joonistust jätab igavama mulje Näit. Vaade Balti jaamast (13), kus ühele motiveeritult otsene esitus tundub liiga lihtsana.

Ka puulõiked, arvult seitse, on Tallinna motiivid, Puulõikele omanest (ja ka kunstnikule karakteristlikult) on siin suuremaid pindu. Variatsioonid ja elu teemad annavad siingi liisandatud kunstniku enda fantaasiavallast. (Näit. pilvevolundid Viru-ravast (5) j.t.

Üleskutse kirjanikele

Meie teatrid on tihti olukorras, et puudub vastav ajakohane repertuaar. Näiteringid seisavad tihti nõutult: on olemas üks eksemplar näidendist aga puudub võimalus paljundamiseks. Et seda olukorda vähemgi parandada, otsustas Eesti Kultuuri Koondise juhatus asutada näidendite laenuamiskogu eesti teatritele ja näiteringidele kasutamiseks, ülemaailmses ulatuses, asukohaga E. Kultuuri Koondis Stockholm.

E. Kultuuri Koondis palub kõiki kirjanikke, kellel on olemas näidendid, saatu üks eksemplar EKK näidendite laenuamiskogule. EKK võtab endale ülesandeks, et laenuatavalt näidendid laenuks honorar ja ei autorid selle kätte saaksid.

Peale selle palutakse kõiki isikuid, kelle on eestikeelseid näidendeid oma raamatukogus, laenata EKK-le paljundamiseks.

Kirjad palume saata aadressil: Eesti Kultuuri Koondis, Wallingatan 32-J, S-111 24 Stockholm, Sweden.

Kõige hinnalisemad ja kunstnikult enim töödega nõudvad väljapanekust on gobeliinid. Olemas gobeliinides harjunud nägema väga peent "musrit" ja nüansseeritud värve. Silvia Aulio Linharese gobeliinid on aga valmistatud dekoratiivse vormis väga suurte ühevärviliste pindadega. See stiil sobib hästi kolmes öös (1), kus majade erinevaid värvitooneid antud fassaadid oma karakterilt tingivad suuri pindu. Ehituste soojad toonid elustavad rõõmsaid värvidel kujutatud ja üsna sekulariseeritud nunnad, kes toovad vaipa leidliku sümbolika. Kõige nüansirikkamaks gobeliiniks näitusele on Leningradi kuplid (6), kus hallide formatsioonide lisamine annab olemasolevale liiale veel ühe tooni juurde. Põhjamaiselt jahe ja puhast Asikaitse kirik (Soome) (3) on küll suure dekoratiivse vaipa pinnaga kiriku osas, ent "leheline" foon, sümboliseerides soome kaski, lisab vaibale peent detailist ilu. Dekoratiivseil roosade lilledel Magav nükineid (9) — kõhaldat upunud lapse motiiv — on kompositsioonil vähem terviklik, kuid mõneti lähem traditsioonilesele gobeliinile.

Omapärase stiilil väljapanekuis moodustavad modonnad, mis hõlmavad ka mõningaid naispühakuid nende traditsiooniliste atribuutidega. Püha Maria Hispaniast (9) tugi ja St Clara Hispaniast (15) ciboriimiga (pühade olaatide koda) on väljapanekust kunstiliselt huvitavamaid näiteid. Kõik modonnad on lõigatud pehmest ja kerget balsa-puust, mida siis kunstnik on täiendanud nii maalimisega teel, kui ka liides ehteid ja pekatelid teistest materjalidest. Modonnad ega pühakud pole aga liialdatult kirevad, vaid nende soepuun põhitoon vastab põhjamaisele tagasihoidlikule maitsele. Need tõised ja hardad naised kirikuist ja katedraalidest sobiksid hästi kunsti armastavasse kodudesse. Miks mitte ka liusa illustreeritud eestikeelse perekonnapiibli lähedusse.

Näituse üldmulje jääb erinevate kunstiliikide tõttu pisut killustatuks ja kohati kipub märkama vähest süvenemist, mis on tihti omane mitmekülse andega kunstnikele. Väljapanekute liiga suur hulk ei ole ka alati positiivse mõjuga. Tundub, et seegi näitus ei oleks kaotanud, kui mõni väheülevaam töö, oleks välja jäetud. (Esijoones maksab see tushilistele kohta.) Kõike esitatut ühendab aga Silvia Aulio Linharesele nii karakteristlik dekoratiivne pinnamõju, mida näeme nii joonistes, puulõigetes kui ka gobeliinides. Modonnad on muidugi omanette kunstiliik, mida traditsiooniliselt liigitamisel võiks nimetada puureljeefideks assemblaazhi või kollaažiga.

Huvitav kunstitutvus, mis võib nostalgiliselt kodulinnu või siis lähedatele või kaugetele muudele maadele.

Näitus jääb avatuks 2. oktoobrini. Kunstinäituse avas Eesti Kultuuri

ri Koondise peasekretär Elmar Petal, tutvustades kunstnikku ja tema mitmepalgelist väljapanekut. Silvia Aulio Linharese ema on eestlanna, isa soomlane ja abiellus on ta brasiiliasega. Kunsti õppinud Soome, Saksa ja Brasiilia kunstikoolides.

Kuid peale selle on ta teostanud ulatuslikke studiumi- ja loomingureise Ladin-Ameerikas, ja Euroopa maades. Kaasa arvatud Tallinn, kus ta möödunud aastal end täiendas graafika, eriti oforditehnika ning gobelää ide kavandamise ja kudumise alal. Selle tulemusena näemegi näitusele graafikat ja rohkesti tushijoonistusi Vana Tallinna motiividel.

Näituse avamisel oli üsna rohkesti publikut, vaatamata ilusale septembri-ilmale. Teostati rida oste. Kohal viibis ka vanameister Eduard Ole, samuti kaks kunstnikku Kanadast, kes viibivad studiumimatkal Euroopas, eestlaine Andres Kingisepp ja tema sõber, ungari-lane Julius Damasdy. Andres Kingisepp on teatavasti saanud oma loomingut eest korduvalt auhindu ja tema asend eesti päritoluga kunstnikuna Kanadas võrreldav Enno Hallekile Euroopas osaks saanud tunnustusega.

EEVI END

Senine AB Aerotransporti kammer Aleksander Terras on määratud sisseostujuhataja abiks SAS-i peakontori juures.

Poeet Julius Oengo kodumaa kirjelduses

Käesoleval aastal ilmus Tallinnas "Eesti Raamatu" kirjastusel E. Priideli "Kirjanduslik Hiiumaa". Teos sisaldab peamiselt sallitavaid kirjanduslikke nii surmune kui elavate hulgast, aga ka bolshevikide poolt jäljetult kaotatud. Viimaste hulgast kerkib esimeseks esile luuletaja Julius Oengo, varjunimega Oro. Temast öelakse, et ta on olnud kooliõpetaja (tegelikult küll koolijuhatajaks) Arukülas 1918, et ta on sündinud Harju külas (siin mõeldakse Pühalepa valla Harju küla) ja analüüsiks tema loomingut ning tuuakse tema elulugu kaugele küündivate esivanemate:

Julius Oengo vanem öde A. Oengo-Juhandi on küll näinud oma isa Kustavi käes dokumentaalsed teateid. Selleks on olnud perekonna kroonikaraamat, mis oli käinud käest kätte vanemalt pojalt vanemale pojale juba kümne sugupõlve kestes. Tugevasti kultuurnud lehtedele oli rootsi keeles kirja pandud umbes sama, millest on ka Julius Oengo teadlik olnud.

A. Oengo-Juhandi kirjutab oma mälestuste "Eluramatut lehtides" esimeses köites "Vanaisa kodus" samuti kaugest esivanemast. Perekonnajärgmuse annab seal edasi isa jutustas. Ta seltsab ka, et kaugesi vanem on tulnud Soomest ning lisab, et "legemist on nähtavasti ühe poliitilise põgenikuga. Ja see tulija peabub Hiiumaa läänerrannikul, seal, kus praegu on Öningo või Önju (peaks olema Öngu) küla. See perekond on selle küla rajaja.

Mitme põlve kestes laienisid nad oma majapidamist, seni kui perekonna suurendes ning hargnesed tekkis ühe hütikese asemel terve küla. Kui Hiiumaal hakati endama perekonnanimed, siis võitis see perekond, kes põlvnes otse vanaisa pojast ja omas ühtlasi ka kroonika-raamatut ning sõrmuse, endale Oengo perekonnanimed. Teised said aga cnamasti eesti nimed.

Hiiuma rootslased olid üldse vahepeal eestistunud, samuti ka Öningo küla rahvas. Minu isa näiteks ei taha sellest kuulidagi, et ta on päritolult rootslane; ja ta euba emalgi loetleda lõngapasmu rootsi keeli."

Ülaltoodu kohta märgitakse, et see pärineb A. Oengo-Juhandi "Eluramatut lehtides" lk. 60, Tallinn 1957, mis on masinakirjas T. Habichti valduses.

Edasi järgneb teose samal s.o. 116. leheküljel:

"Oengode perekonnagenealoogia, mis on koostatud 1919. Pühalepa koguduse perekonnakirjade alusel, ei anna ka vastust Oengode kaugemast minevikust. Seal märgitakse, et vanimaks esivanemaks on olnud Kõrto Mihkel Oengo — Kõrtsu Mihkel Oengo. Ta on sündinud 1771. a. ja surmud 1838. a. Sugupuul juures on veel märkus, et perekonnanimi on olemas olnud 1834. a. Sünnikohaks on märgitud "Keinis" (Käina).

Julius Oengo sündis perekonna neljanda lapsena 16. märtsil 1901. Kapten C. Oengo perekonnas oli kokku üheksa last. Raamatust kirjeldatakse pikalt luuletaja sünnitulu Piesist, vanaisa Mihkilt ja isa Gustavilt. Julius Oengost endast aga ainult vajalikumaid andmeid ja tsitaate tema loomingust. Eluloo lõpus ei ole esitatud surmaaega, põhjust ega kohta.

Teatavasti arreteeriti Julius Oengo N. Liidu esimesel okupatsioonil Tallinna tänaval ja jäi sellest jäljetult kadunuks. Arvatavaks, et ta mõrvati kuskil Läänemaal. Samuti ei kirjeldata J. Oengo nime-kaimu ja hiiuma hünni autori Julius Soosterit, kes samuti langes kommunismi ohvriks. Hiiuma "Kodu", mis esineb brošüüris, juures ei ole isegi autori täielikuks nime välja toodud, vaid ainult "J. Sooster" ega kõnelda temast ainukestki sõna.

Välja on jäetud ka A. Adsoni hiiumaeline looming ega mainita teadagi. Nii ei ole E. Priideli "Kirjanduslik Hiiumaa" kaugelki saare kirjanduslooline ülevaade, vaid teatud tendentsit juhitud kirjanduslooline vihuke, milles kirjandusloost nihkuteks sageli õige kaugelegi teise aine valdkonda, näiteks ajalukku ja mujale. Lõpetame siis koos E. Priideli Julius Oengo elulooaga tutvumise järgmiseks konspekti:

"Luuletuse "Mälestusi lapsepõlvast" pildid illustreerivad Oengo lapsepõlvakodu ümbrust.

Kaldal kasvokollane liiv, kumeraid kive kui karja, rannate kuusiku viiv, lambad ja kädarik.

Need olid terased tähelepanekud, mis said aluseks luuletuskogu "Tahkuna" Hiiuma saare etüüdidele. Siin on väga palju mereainet. Plite on muidugi aidanud luua ka vanaisa või isa mereehesilma või -suu kaudu edasiantu. Juba kaheksa-aastaselt meesest kirjutada proovitud J. Oengo on paljude lastealastele kõrval (ilmunud J. Oro varjunime all) jäädvastandudki oma nime mere- ja sadamapiltide luuletajana. Peale "Tahkuna" võib Oengo teostest nimetada veel luuletuskogu "Aegna" (1929) ja me-rejuttu "üle Atlandi". (lk. 123).

E. VRAGER.

Hiina ostab 10 Boeingit

Ameerika Boeing-lennukitehaste esindajad kirjutasid alla lepingule hiinlastega, mille alusel Hiinale müüakse kümme reisilennukit tüübi Boeing 707. Lennakid maksavad kokku umbes 750 miljonit krooni.

Lepingus on ette nähtud, et ameerikalased annavad täieliku väljaõppe viiele hiina lennukimeeskonnale. Lääbrakastis lennukioistu asjas alustati juba aprillis. Juulis väljastas USA-valitsus vajaliku eksportilitsentsi, kusjuures lubati müüa kokku kümme lennukit 10 miljonit dollarit. Reservosade kokku on ostusumma totaalselt 150 miljonit dollarit. (EPL/JA).

Olomouci linnas Tšehhoslovakkias toimus septembri algul rahvusvaheline orilemmusika festival. Sellest osavõtnud mängisid 10 400 vilega ainulaadset orpli. Esimesena esines zhuzhi es eesti orlikunstnik Hugo Lepnurm, kes esitas eesti heliloojate töid.

Kunstnik Silia Aulio Linhares oma madonnamotiividega

KARL RISTIKIVI sünnipäeva-õhtu

Karl Ristikivi saab 16. okt. 60-aastaseks.

Karl Ristikivi 60-ndat sünnipäeva pühitseb kirjanudsohtuga Eesti Majas Eesti Kultuuri Koon-dise korraldusel pühapäeval, 1. oktoobril kell 17. Kirjanudsohtu esimese osa kava algab avasõnaga ekk kirjanudsohtukonna esimehel Kalju Lepikul, Arvo Mägi vanteleb Karl Ristikivi ajalooliste romaani-de sarja, mis sisaldab praegu üks-teist köidet ja lõlmab ajavahemiku 12. sajandi keskpaigast tänapäevani.

Signe Pinna esitab katke novelli-kogust "Sigtuna väravad". Siiri Kriisa loeb luuletusi kirjaniku juubeli puhul ilmuvast kogust "Inimese teekond". Heljo Mängel-Sundsvik ja Epp Lohk-Sundström kannavad ette dialoogi romaani "Rohtaed". Sõnaliste ettekannete vahel muusikat, mille kava pole veel päriselt selgunud, võib aga sisaldada üllatusi.

Kirjanudsohtule sissepääs kr. 5.-. Aktiue osale järgneb koosviibimine kohvilauas. Sellest osavõtjaid palutakse registreerida EKK büros telefonil 113116 hiljemalt esmaspäevaks, 25. septembriks. Kohvilauast osavõtmaks kr. 12:50 isikult.

This is America

Lõunariikides viibides peab külastama ka ühte ehitist plantaazhisest muidu ei saa ületä aru saja kümne aasta eest pühkenud kodu-sajast ja selle põhjustest. Mille soovi-tati vaadata "Boone Hall Plan-tationi" kuna see olla üks varase-maid ja sejuures säilitanud palju oma esialgsest kujut ja toimest.

Omä nime ont ta saanud major John Boone järele, kes kuulus esi-meste asukate hulka, kes siia saan-buid Inglismaalt 1681. Maa-ala oli 17 000 akrit ja sel kasvatati peami-selt puuvilla. Major Boone poeg, kap-ten Thomas Boone, istutas kõigepealt kolmveerand miili pikkuse "live oak avenue". (live oak on igihaljas tam-mepuu) ja hakkas puuvilla kõrval produtseerima telliskive ja katuseki-ve — mida vajati lähedal asuvas Charlestoni linnas.

Kõige selle jaoks oli plantaashis tubat neegrilori — kuigi plantaashis asus vallas või kihelkonnas mille nimeks oli pietistlikult pandud "The Christ Church". Tänapäevaks on tam-me suured ja vanad puud, ning tals okstelt rippuvad "hispaania sambla" habemised mis koos muude värvilikkalt õitsevate põõsaste ja puudega teevad "Boone Hall planta-tion" atraktiivseks fotograafidele ja tv-meeste. Siin filmiti ka paljud stseenid kuulusas "kodusõjafilmis "Tuulset viidud".

Tuhande neegrilori elamuist, mis olid laialipillatud pöldude vahele, pole enam midagi järele, kuid üheksa maja, milles on elanud orjad, kes töötasid peahoones ja olid omanike otsesed teenrid, on veel ilusti alles ja rivis "Avenue of live Oaks" kõr-val ja moodustavad nn. "Slave Street".

ti" mis väidetakse ainsa säilinuna siin lõunas.

Ja nende väikeste, ühe ukse ja nelja aknaga tellismajade kõrval on kontrastiks plantaashiomani ke elamu, mis nideb välja nagu pisut väiksem Tartu Ülikooli peahoone — kreeka tempel ja klassitsism on üldse olnud siin maosas domineerivaks eeskujudeks.

Vähehalet on siin ehitet orjadele elamiseks kivist hooned; mujal on need olnud, ja on praegugi veel maa-töölistel, lihtsalt plankudest kokku-lööddud etel ja kohati paistab valgus ja puhub tuul läbi. Kõikidesse ruu-midesse ei pääse sisse, kuid neis mis näha, on Euroopast ületoodud luk-sust. Peahoone kõrval on iluaalad kameelidega ja azaleadega mille eest omal ajal jällegi orjad pidid hoolit-sema. Ma jalutan nende vahel ringi ja mõtlen, et olukord, kus ühe pe-rekonna heaks pidi töötama tubat õigusteta orja pidi palhvatuse esile-kutsuma. Aga 110 aastat on ilmselt liiga lühike aeg kõigi selle jälgede kõrvaldamiseks. (EPL/EK).

Kohalik elu

STOCKHOLM

E. Ohvitseride Kogu Rootsis korraldab sügis-hooaja avamiseks koosviibimise kohvilauas oma liik-meskoonnale ja nende poolt kutsutud külalistele pühapäeval, 24. sept. kell 17:00 Stockholmis, Eesti Majas, Wallingat 34.

Õhtu kavas on Kanadas Ü.E.P.-päevadeist osavõtnud ohvitseride et-tekandeid tähelepanekutele ja mul-jetel nendel päevadel, koos valgus-pildide näitamiseks.

Pakutakse võileiba ja kohvi juur-dekuuluvaga. Alkohool on saadaval eritellimisel. Kohvilaua-tasu 15 krooni isikult.

Osavõttu on siduv kõigile registreeritud, kui loobumiseist ei ole teatatud hiljemalt laupäeval, 23. skp.

EOKR-i juhatus loodab elavat osa-võttu.

• Colorado State University üli-koolis töötab möödunud aastast matemaatika õppejõuna dr. Jaak Vilms.

Uue kooliaasta algul Eesti keele küsimustest

Koolieelkate teenistuses seavad mitmed lasteaiad ja mänguringid. Pildil Stockholmi eesti noored mänguringis.

Uus kooliaasta on taas alanud. Eesti koolid Stockholmis ja Göteborgis alustasid koolide ajatabeli kohaselt oma õppetegevusega juba augustis, k.a. täienduskooli on juba startinud, osa veel startiootel. Uue kooliaasta algul me seisame ka suurel küsimusel ees: kuidas edened kooliaasta meie noorte rahvuslik kasvatus üldiselt ja nende eesti keele oskuse omandamine eriliselt? Sellise küsimuse ees oleme juba varemgi seisnud, aga etu on näidanud, et siin ei aita muresemine ega muremõtete mölgutamine, vaid siin tuleb tegutseda, hällist alates.

Eestlaseks kasvatamisega võõrsil ja eesti keele õpetamisega tuleb alus-tada hällist peale. Ärgem unustagem: keelte omandamine on kõige jõud-sam eelkoolieas. Meie lastel tuleb omandada kaks keelt — mõnel pu-hul koguni kolm —, kuid see ei ole lapsele mingi lisakoormus, vaid see aitab jõudustust tema valmest aren-gut.

Meil on tegemist kahe keele rööbi-ti omandamisega ja sellest tuleneva kaksikeelsusega. See toob meie las-tele arusaadavat mitmeid probleeme kaasa, et aligatandimisi, aga laste-vanemad tuleb suhtuda neisse su-re kannatlikkusega ja aidata neid selgitada ja lahendada. Sel viisil ku-juneb lastel aastate kestel vajalik teadlikkus mõlemast keelest ja nen-de erinevusest.

Sellega seoses tahaksin lastevane-maile eriliselt rõhutada, et eesti kee-le lugemisoskus omandatakse juba eel-koolieas. Mõnedel lastel läheb luge-misosa omandamine kiiremini, teistel aeglasemalt ja aegajalalt pau-sidega. Hiljem tuleb lugemisosaust pidevalt süvendada. Meie koolieeli-kate teenistuses seavad mitmed las-teaiad ja mänguringid — esialgu tea-dalevalt Stockholmis, Göteborgis ja Lundis —, millede kaudu läheb tee eesti koolidesse, resp. täienduskooli-desse hõlpsamalt.

Eesti koolide ja täienduskoolide kõrval on paari-kolme aasta eest tekkinud täienduskoolidele, resp. täienduskooliõppimise küsimus. Seniste kogemuste põhjal võime julgesti väita, et on viimne aeg nende asutamisele: asuda kõikjal, kus leidub vähemalt 4 eesti noort, kes õpivad rootsi põhikooli kõrg-astmel või gümnaasiumis.

Vähemasti niipalju eesti noori lei-dub Uppsalas, Gävles, Västerås, Öre-bros, Älängs, Borås, Halmstadis, Lundis-Malmö, Söderäljäs, Göte-borgist rääkimata, ja veel mitmes teises kohas, mida ma ei märkinud, et neis kohtades alustada eesti täi-enduskooliõppimise tegevusega. Sel teel saame ka eesti noored 13-20. eluaasta vahel meie rahvusliku kasvatuse töövälja juhtida. Eesti senine täienduskooliõppimise puudumine on kujunenud suureks kaotuseks. Sel-le kaotuse heaks tegemine peab ku-nema kohapealsete eesti organisat-sioonide ja nende juhtide südameas-jaks.

Ja nüüd oleme me üliõpilaste juurde jõunud. Nende ridade kirju-tajaga koos on kogu meie rahvas Rootsis suure huviga jälginud sõna-võte Göteborgi eesti üliõpilaste eesti keele kasutamise ja mittekasutamise kohta. Vahest kõige huvitavam oli

viimase sõnavõtja kinnitus, et Göte-borgi eesti üliõpilaskonnas on korral-datud eesti keele kursus. Kas see ei ole heaks eeskujuks meie üliõpilas-kondadele Lundis, Stockholmis, Upp-salas ja mujal, kus on õppimas ees-ti üliõpilasi? Et meie üliõpilaskonnas on tõeline vajadus eesti keele kursu-ste järele, see selgus mulle möödu-nud suvel Båstadis. Meie rahvale oleks suureks rõõmiks, kui loetaks lehest, et ka kõigis nim. kohtades on käimas eesti keele kursused meie tu-levastele arstidele, agronomidele, ar-hitektidele, majandusteadlastele j.t.

Seoses eesti keele õpetamisega meie akadeemilisele noorsoole ma tõstaksin lõpuks esile meie üliõpi-

lasorganisatsioonid. Kas ei ole praeguses olukorras nendegi üheks ülesandeks eesti keele õpetamine oma liikmele, eriti noorliikmele?

Ma arvan, see ülesanne puudub nende põhikirjades, sest selleks ei ol-nud vajadust iseseisvas Eestis. Aga praegu on selleks karjiv vajadus. Kas ei ole praegu viimne aeg selle küsimuse selgitamine ja vastavate praktiliste sammude lahendamine kõigis üliõpilaskorraldustes, kus seni ei ole tehtud, juba nüüd tege-vushooaja algul päevakorda võtta? See oleks ka üks praktiline samm meie üliõpilaskorraldustes tege-vuse ajakohastamiseks.

H. RAJAMAA

Kuressaare lossis restaureerimistööd

Kingisessa (end. Kuressaare) lin-na lõunaosas, mere kaldal kõrgub võimas neljataluline hoonemassiiv. Kuressaare linnus, mis on Eesti ja Läti aladel üks tähelepanuväärse-maid kindlusehitisi. Kultuurilises Sirk ja Vasar kirjutatakse, et ju-ba mitmendat aastat kõidavad seal laialtulatavikud ehitustööd, millede üldjuhatajaks on Vabariikliku Res-taureerimisvalitsuse peaarhitekt Kalvi Aluve.

Temalt muuseumas pärinevad ka Tar-tu ülikooli aula, Tallinna domini-kaan'aste kloostr, Koeru kõrtsi, Põl-de kiriku ja Saha kabeli restaureeri-misprojektid.

Vastates küsimusele, millest on tin-gitud suuremad ehitustööd Kuressaare kindluses, nentis Kalvi Aluve, et ehitiste tehniline seisukord arhitek-tuurikompleksi on muutunud aasta-ta üha enam ebarahuldavaks. Sees sellega alustati suuremaid resta-ureerimistööd. Et linnust kasutab Saaremaa Koduloomuuseum, siis saab muuseum kaasaaja nõuetele vastavad ruumid — keskkütte, vesivarustuse ja elektrid.

Edasi märgib Kalvi Aluve, et lin-nuse bastionide vooder on pika aja jooksul sattunud avariiolekorda, ri-stustunud ja soostunud ja ka vali-kraav. Tööde ajal korraldatakse nii bastionid kui ka kraav.

Sooritatud uurimused on näida-nud, et loss oli pärast Põhjasõda — vastupidiselt seni kehtivale ar-vamisele — lii sadi aastat vare-neis ja tema praegune suhteline

hea seisukord on tingitud 19-nda sajandi alguses tehtud taastamis-töödest.

Peale selle on lossi kohandamine rüütelkonna administratiivhooneks 20-nda sajandi alguses põhjustanud samuti suuri muutusi. Näiteks rai-ti välisfassaadi aknad. Ja Sturvor-iti torni kaks ülemist korrust: on hoopis uued, kuna vanad lammutati 18-nda sajandi lõpul avariist tingi-tuna.

Möödunud sajandi algul korraldati ka muldkindlustusi, nagu bastione, revelliine ja tugimüüri. Muldkind-lustused ise rajati 16-nda sajandi lõpul ja restaureeriti paari järgneval sa-jandivahetusel.

Praegused restaureerimistööd teostatakse võimalikult teaduslilult põhjendatuna. Konvendihoones saab tagasi oma algupärase kaitse lüh-tise kaitsekäiguga. Edasi korra-takse linnuse eelingimüüri, mis on muldkindlustuste kehas koos su-r-tükitoridega. Tugevalt muutet ka linnuse üldiline, sest valikraavi luuakse taas veepeegel.

Möödunud aasta suvel toimusid ja jätkusid ka tänava arheoloogilised kaevamised, mida juhatab arheoloog Selirand. Kaevamiste eesmärgid on linnuse vanima osa dateeringute äp-sustamine. Näiteks on teada, et on-vendihoonel eelnes tornilinnuse pe-riood.

Kaevamistega täpsustatakse ka va-na valikraavi ja kastelmüüri suu-koht praeguse linnuse eelajale. Tööd kestavad veel 5-6 aastat. Praegilised ehitustööd kohapeal juhatavad va-nemtöödejuhataja Mitt ja meister Tammel. (L.T.E.JA).

**METSAKODU
UUDISMAA**

POSTIARVE 694771 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI
SKAUTLIKELE NOORTELE

Vahend "kaatri" vältimiseks: Ärge üldse jooge alkoholi!

Suured pidupäevad on juba ammugi seljatanud, ainult nende nädalad veel ajaleheveerge. Õieti oleks pidanud käesolevat kirjutasitust enne pidupäevi — otsustades pealkirja järele. Kuid nagu seda kirjastaja lugedes selgub, ei ole "siniste esmaspäevade" puhuks õieti ühtegi tõhusat ravi. Ainuke absoluutselt kindel vahend "kaatripeevade" vältimiseks on — ära püüa alkoholi.

Mis õieti juhtub inimkehas pärast seda, kui on tühjendatud klaas või paar? Üldjoontes järgmine: alkohol absorbeeritakse vereringesse ja sealt kaudu satub ta inimkeha igasse organisse. Selle välised ja nähtavad reaktsioonid on kõigile selged — inimesest, kes tavaliselt on sõnaaare, tagasihoidlik või koguni inimõlgur, saab niidud korraga seltskonnalõvi.

Kui niusugune inimene jätkab joomist, muutub ta tagedaks, kurvameheks ja jääb siis päriselt haigeks. Äärmisel juhul kaotab ta meele-koostuse.

Nii jääb igamehe enese asjaks kui palju ta joob. Peab tundma piiri, kust peale lõbusatujuline seltskondlik hooge alkoholitartvitamine muutub hoopis millekski muuks, mille tagajärjel järgmine päev on "sinise esmaspäev" ja tuleb ennast voodist välja veevõetada valutava peaga, iluveldava südamega ja silmamunadega, mis nagu tahaksid lõhkeda.

Uurimistööd näitavad, et ei ole sugugi niivõrd oluline kui palju on eelmisel õhtul joodud, vaid palju tähtsam on tempo, millega seda tehti. Keha jõuab ilma suurema ohuta absorbeerida ühe tunni jooksul 7 grammi puhast viina, 8 grammi viskit, 9–11 grammi õlut ja 12 grammi lauvveini. Kuid need arvad on tugevalt varieeruvad.

Näiteks kui jookidele on lisatud kunstlikke aineid, nagu seda on maitseained ja essentsid, siis nõuab organism nende absorbeerimiseks tühiselt enam aega.

Dzhinn ja vodka, mida tuleb lugeda puhtaks viinaks, kuna seal ei leidu lisaineid peale vee ja alkoholi, absorbeeritakse organismi poolt palju kiiremini kui vein või õlu. Nagu eelnenud arvad näitavad, et ole õlu kaugelgi kerge või süütu jook.

Kui kiiresti organism alkoholi absorbeerib, oleneb palju ka sellest, kas juaakse tühja kõhuga või toimub süües. Pärast tugevat lõunasööki võib endale lubada poole suuremat hulka alkoholi kui näiteks tühja kõhuga joomise puhul.

Ja siis muudugi kiirus, millega te joote. Kiire jooja puhul pääseb alkohol ka kiiremini ja kontsenteeritumalt vereringesse. Aeglase joomise puhul on see muudugi vastupidi ja inimene "kannab" rohkem.

Kui olete aga vihane, kurb või väsinud, siis mõjub alkohol kiiremini.

Selleks on mitmesugused põhjused, füsioloogilistest põhjustest aga eelkõige see, et ajutise vaimse tasakaalutuse puhul, milleks võib vabalt lugeda vihatamist jne., tühjeneb mahu toidust kiiremini kui tavaliselt.

Loomulikult on kehakaalul ka oma sõnake ütlema, kui palju inimene alkoholi "kannab". Inimene, kes kaalub 90 kg "kannab" enam kui see, kes kaalub ainult 60 kg.

Arstide uurimustele toetudes võib ütelda, et ühelgi õpetusel, kuidas kiiresti kahestada, pole teaduslikku alust ja neid võib liigitada müütide hulka, mis nii hulgaliselt tervishoiu-likes küsimusis käibel. "Sinise es-

maspäeva" traditsiooniline peavatu tuleneb veresoonte ja ajukesta laienemisest, mida alkohol põhjustanud. Kõik ravimid sel puhul on viljatud legendid. Vitamiinid, mida sel puhul propageeritakse, ei aita, samuti mitte kuulub B-vitamiin, mida alles äsja hakati sel puhul kasutama.

Toored munad, austrid, roheline pipar, äädikas, õli, alka-seitzer, aspiriin, bromo-sool ei too kellelgi mingit abi.

Nendest kolm viimast võivad ainult leevendada peavalu. Mis aga aitab, on tubli söömaaeg — niipea kui "sinise esmaspäeva" uimas inimene toidule suudab otsa vaadata. Alkohol mõjub organismi kuivatavalt, alles üks paljudest diureetikumist. Seetõttu on joomine, olgu siis tegu veega, piimaga, buljongiga jne. pärast alkoholi tarvitamist kasulik, kuigi mitte ravim "kaatri" puhul.

Igal maal on välja kujunenud omad "ravimid", kuid neid tuleb pidada enam traditsioonideks kui millegi muuks.

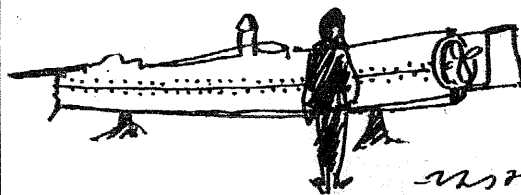
Austraalias ravitakse "sinise esmaspäeva" all kannatajaid passioonfrukti nektariga, millele on ohtu trahv lisatud mitmeti sordi piprad.

Hiinas pakutakse sel puhul linnupesapupp, Kuubas söödetakse kaatrihaigetele ananassi. Soomes on ravimiks marineeritud heeringas. Hollandis täiustatud edama juust, mis kõvasti pipardatud. Kreekas jällegi kitsipim, millele suplusikatais soola klaasi peale juurde lisatud. Jugoslaavia hapendatud mürapim. Need rahvaravimid ei maitse õieti hästi, kuid arstirohud polegi mõeldud keeldidiks. Nende suurem väärtus peale maitse on muudugi see, et nendest pole abi. Mis aitab, on pea selgeks magamine.

Et aga "siniseid" päevi vältida, tuleb alkoholitartvitamise juures süüa, väigjooke tuleb juua aeglaselt (tempo) ja tuleb õppida ütlemat: "Täna, aga mulle jatkub". Need muudugi ei ole absoluutsed abinõud, ainuke asi, mis on kindel — ärge tarvitage alkoholi!

(VE)

Charleston USA-s linn kus katsetati allveelaevaga 1863

"H.L. Hunley" nimeline allveelaev 1863.

Charleston on sadamalinna, aga temast ei teata laias maailmas mitte palju — ometi on sel linnal Ameerika ajaloos oma koht ja tähtsus. Siin on kõigepealt Cooperi jõe suu, mis muutub arvaks laheks ja kuhu ehitati kunstitark saar ja sadama kaitsesks Fort Sumter ja seda mehitadasid Unioni väed 12. aprillil 1861 kui Konföderatsiooni väed nõudsid, et fort neile üle antaks.

Seda Unioni mehed muudugi ei teinud ja kaldal asuva Fort Johnsoni Konföderatsiooni kahtlusest laskisid paugu Fort Sumteri poole. See oli esimene lask Unioni ja Konföderatsiooni vahel ja seega oli kodusõda alanud.

Kahe aasta järele oli sadam blokeeritud Unioni laevade poolt ja kuna see oli Lõunariikide tähtsaim siseseveo sadam, siis oli elulistest tarbainest suur puudus ja meestel oli tekkinud idee põhjariiklaste blokaadi murda allvee sõjalaevaga. Laeva konstrueeris Horace L. Hunley, see ehitati valmis Mobile linnas Alabamas ja toodi augustikuu 1863 Charlestoni ja hakati sukeldumist ja ründamist harjutama.

Esimene katse tegemisel uppusid viis meest. Laevale oli nimeks pandud tema konstrueerija järele "A.L. Hunley" ja kui viimane kuulis õnnestusest tuli ta ise Charlestoni, et laeva proovida ja mehi välja õpetada. 15. okt. 1863 tegi ta mitu õnnestunud sukeldumist ja tõusmist, kuid viimast katset "Hunley" enam vee-

pinnale ei tulnud ja H.L. Hunley ja seitse meeskonnaliiget lämbusid.

Unioni laevastik alustas nüüd Charlestoni pommitamist ja tegi seda 41 ööpäeva järgemööda ja see tegi leitnant George E. Dixon'i nii desperantseks, et tema kogus seitse vabatahtlikku ja hankis loa merepõhjas oleva allveelaeva korda seada kasutamiseks. 17. veebruaril õhtul 1864 lahkus "Hunley" leitnant Dixon'i komando all sadamast ja asus rännakule.

Tema vastaseks oli Unioni sõjalaev "Housatonic" ja "Hunley" õnnestus märkamata jätta "Housatonic" lähedale ja oma ninna kinnitatud torpedodega rammida "Housatonicit". Plahvatus olnud "kõrvulukustav" ja rammitud sõjalaev vajus kiiresti — aga viis endaga koos põhja ka "Hunley" ja selle ennatsohvendava meeskonna.

See rünnak ei toonud sõja käiku mitte otsustavalt muudatust nagu oli loodud, kuid oli ikkagi esimeseks katseks rakendatud veealust laeva sõjaliseks operatsiooniks. "Hunley" on rekonstrueeritud täies skaalas, seda võivad asjast huvitatud näha vana pangamaja keldris, mis on muudetud Hunley muuseumiks. (EPL/JAR).

Lahkub inim-õiguste orgist

Noor Gruusia füüsik Valeri Tshalidse, kes koos vene teadlase Andrei Sahharoviga moodustas ebaamedliku inimõiguste komitee, on Moskvas saanud nende kohaselt komiteest lahkunud.

Tshalidse langetas otsuse pärast seda kui ta oli sisse andnud palve viisimiseks USA-sse, eesmärgiga püüda loenguid säälsetes ülikoolides. On teada, et Tshalidsele on tugevat survet avaldanud KGB, kusjuures on ka lühivardud, et kui ta oma tegevusega ei lakka, võidakse tema teaduslik karjäär lõplikult katkestada. Inimõiguste komitee ülesandeks on uurida õigustliku olukorra Sojvetis ja tähelepanu juhtida esinevatele vigadele, kompartei liikmed komiteesse ei võeta, küll aga on organisatsioon nõus arendama koostööd Sojveti võimudega. (EPL/JAR).

● New Yorgi ja ümbruskonna eestlastele hästitutud ameerikalase Edward Beckerite tuli surnu ootamatult 54 aasta vanuses 15. augustil. E. Becker oli viimase paarikümne aasta jooksul eestlaste matustes korraldajaks oma firma kaudu, mis rajatud tema isa poolt.

● 22–29 oktoobril toimub Torontos Peetri kiriku seltskondlikes ruumides kunstnik Joann Saar-niidu 21-nea iseseisev kunstinäitus, kus esitatakse kuni 100 eksponaati. Viljandas kunstnik paneb seekord näitusel välja üllamale, akvarelle rahvuslikele ainetel, skitse, karikatuure jne.

● Koduleht tähistas Nõmme lastemuusikakooli klaveripetaja Lelida Tippiel oma 40-aastast sünnipäeva.

Eestlased on ainuke vähemus Rootsis, kel on kaks korda nädalas ilmuv informatsiooni- ja uudiste-leht päevaajakirjanduse tüübist, eestluse häälekandja

EESTI PÄEVA-LEHT

Seda eelist on eesti rahvusgrupil põhjust hoida üldise kogunemisega tellijaskonda. Rootsi ajakirjandusel on rasked ajad ja neile antakse riiklikku abi. Eesti ajalehte ei aita aga keegi muu kui eestlased ise. Seepärast on oluline, et

kõik eestlased on eesti ajalehe TELLIJAD

Helistage EPL talitusele tel. 08/21 84 46. Paneme Teile ajalehe käima. Või tellige otse kõikidest postiasutustest Rootsis ja Skandinaavias.

Teised lehed

Asjata oodata UNO abi Daikikumi

— Onu Sami ninaväänamise rahvusvaheline sport saavutas mõõdu-nud nädalal üle kõrgpunkt UNO kolonialismi komitees. Kirjutab N.Y. Daily News oma 3. sept. juhtkirjas, käsitades Puertoriko küsimust.

Leht jatkab: Komitee, mille liikmete hulgas on maailma juhtivad türranne, hüpokraat, petjad ja hä-las 120, kümne erapooletuks jää-misel, resolutsiooni pool, mis taot-leb Puertorikole iseseisvust. Selle rahvusvahelise sfääri taga võib näha Castro kätt segamas USA rahvus-ahelisse asjadesse. See habemik-teeb kõik, et valmistada USA-le piin-likust, kõrvale juhtides seejuures tähelepanu Kuubas valitsevast des-potismist ja viletsusest.

Edasi ütleb leht kokkuvõttes, et pakutud õigust soovib Puertorikos vaid 5 protsenti ja et UNO kolonia-lismi komitee on vaid farss, kus tuu-akse järjekindlalt hääst välja juba aastaid surmud lääne imperialismi Jaip, sulgedes aga silmad üle impe-rialismi puhul, mida esindavad Pe-king ja Moskva.

— Looibuge mõttest, et see komitee lööb vabadusdrummi Eestile, Lätile, Leeduile, Tshetshoslovakkiale ja tei-tele ikestatud rahvastele, või et ka-hepaelgeline India kutsutakse aru andma Kashmiri okupeerimise pä-rast...

Juhtkirja lõpus üteldakse, et USA peab loobuma oma suurtest teostus-summadest UNO asutuste.

K. Puusepp 70-aastane

70-nda eluaasta kinnise ületas Karl Puusepp, rohutadeuse magis-ter Hamiltonist, Ont. Juubilar sün-dis 5. septembril 1902 Tartus.

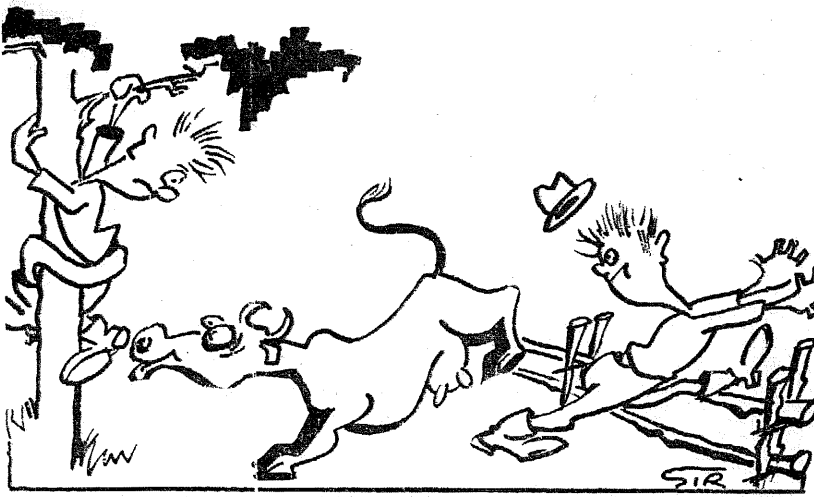
Lõpetas Tartu Poeglaste Reaal-gümnaasiumi 1924. a. cum laude ja astus sama aasta sügisel Tartu Üli-kooli arstiteaduskonna rohutadeuse osakonda, mille lõpetas a. 1928, sa-muti cum laude. Omandas järgmisel aastal mag. pharm. kaardi.

Töö rohuteadlasena algas Tallinna linna apteegis analüütilise labora-tooriumi juhatajana. 1936. a. nimeta-ti Karl Puusepp E. V. Sotsiaalmi-nisteeriumi farmaatsiaosakonna ins-pektoriks ja 1939. a. sai temast sama osakonna direktori k.t.

Saksa okupatsiooni ajal oli juubi-lar Mey ja Landeseni rohulau äriju-hiks ja Kohtukeemia Instituudi re-ferendiks Tallinnas. Põgenes 22. sept. 1944 punase okupatsiooni eest, jäi teekonnale laevaga läände vene len-nukite pommitarab alla. pääses ras-kekt haavatuna Gotenhafenisse ja viibis jõuludeni haiglas. Idarinde la-gunemisel põgenes edasi Rootskoti, kus töötas rohutadeuse alal ja Briti sõjaväeläituse juures saksa keele tõlgina ja D.P. Haiglas farmatseüdi-na.

A. 1938 emigreerus Karl Puusepp Kanadasse, alustades füüsilise tööga. Kuid a. 1951 sooritas Toronto ülikoo-li juures farmaatsia kutseeksami ja omandas hiljem Hamiltonis oma apte-geeli, kus tegutses tänapäevani.

Akadeemiliselt kuulub Karl Puu-sepp korp. Fraternitas Livoniense perre.

Ins. Lipping 70 aastane

Dipl. ins. Harald Lipping, kes ühe Austraalia ministri peamistri kohalt paari aasta eest pensionile siirdus, tähistas 14. septembril oma väga vaheldusrikka elu seismenda detsembrini lähimist.

Juubilar Lippingul on muuseas suuri teeneid Thirlmere eesti ainulaadse puhkekodu kavandamisel ja järkjärgulise väljaehitamisel, millest ulatuslikust tööst EPL nr. 66 tõi lähema ülevaate. Üle mitme mandri hajutatud sõbrad tervitavad ja õnnitlevad tarkumat juubilarit tema imposantse tähtpäeva puhul.

Väljastamata võidusummad

Svenska Penninglotteriet AB teatab:

Kuni 394.nda loosimiseni, mis toimus 15. oktoobril 1971, on välja võidatud järgmised võidud: 50.000 kr., loos nr 37.281. Müüdnud Solnas, 10.000 kr. loosid nr 167.546, 190. 474, 647.125, 781.765, 877.842, 932.310 ja 1.153.761. 5.000 kr. loosid nr. 40.777, 186.517, 197.997, 254.292, 265.201, 516.698, 874.558, 932.271, 1.009.473, 1.037.100, 1.180.420, 1.300.108, 1.316.634, 1.339.941 ja 1.404.159. Edasi ei ole välja võetud 131 1.000-kroonist võitu, 131 500-kroonist ja samuti ka 7.500 võitu 200-, 100- ja 50-krooniste osas.

394.nda (15. okt. 1971) loosimise loode omanikud kaotavad õiguse võidule, kui võidulooisid ei ole saanud Penninglotteriet peakontoris, Biblioteksgatan 2, Box 7033, 103 81 Stockholm 7, hiljemalt 16. oktoobriks 1972.

Täielik register väljastamata võitude kohta on olemas Penninglotteriet loosinimist 15. septembril 1972.

Johannes
Lillevors'i

mälestavad

KAASMAALASED
Jonsneredis

Opositsionäär kinni Sovjetis

Tavaliselt hästi informeeritud allikad Moskvas teavad, et KGB on uuesti vahistanud 43-aastase majandusteadlase Viktor Krassin, kes suudistatakse venevastases propaganda ja agitatsioon.

Seega võidakse teda mõista 7-ks aastaks vanglasse, millele lisanduks 5-aastane asumisele saatmine. Krassin vallandati Moskva majandus-matemaatilise insituudist juba 1968, mil ta protesteeris Alexander Ginsburgi kohtuprotsessi vastu. Ta on korduvalt kritiseerinud praegust N. Liidu valitsust ja öelnud, et tegemist on tagasipöördumisega stalinism. Krassin kirjutas alla ka protestikirjale, milles tauniti Solzhenitsõni väljaheitmist Sovjeti kirjanikeliidust. (EPL/JA).

Vere-kongress Soomes 1975

TAMPERE — On oodata, et ligi 1500 osavõtjat saabu rahvusvahelise vereülekande-kongressile, mis tuleb korraldada Soomes juulil ja augustikuul 1975, teatab Aamu-lehti.

Otsus selle kokkutuleku kohta tehti k.a. augustis Washingtonis sellekohase koosolekul, millest ka soome professor Rolf Nevanlinna osa võttis. Soomes asetleidval kongressil tuleb käsitsemisele vereülekande-tegevus üldiselt ja muud eriküsimused sellega seoses. Samuti võetakse käsitludavaks geneetiline uurimus ja paralleelset vereülekande-kongressiga toimub ka hemofiilia-kongress. Kongress ei ole ainult teaduslikku laadi, vaid esile kerkivad ka haigusravi ja viimasega seonnevad organisatoorse probleemid, on prof. Nevanlinna tähendanud.

Uimasti-häda ka Sovjetis

Vene föderatiivvabariigis väljastati seadus, mille kohaselt võidakse uimastite kuritarvitajaid saata kuni kaheks aastaks n.n. tervistöö kliinikutesse.

Uus määrus kehtib narkomaanide kohta, kes keelduvad vastu võtmast ravi tavalises korras, või kes pärast antud ravi uuesti hakkavad kasutama uimastid. Samasuguseid seadusi on juba varem kehtestatud osariikides Gruusia, Turkmeenia ja Usbekistan. Ka üldiselt uimastitesse puutuvad karistusi kahekordistatud. Sellest võib oletada, et narkootikumid on kujunemas probleemiks ka N. Liidus, täpselt nii nagu see kahjuks on ka läänes. (EPL/JA).

TÖESÖNU RAHVA HULGAST

G. Schacht Manhattanilt kirjutas "Daily News'ile": "Ramsey Clark'i jutujamine ameerika sõjavägede-ga Hanoi meenutab tuntud lugu II maailmasõja päevilt, kus Hitleri vangilaagris istuv sõjavang kirjutas koju: toiti ja kohtlemine on eeskujulik, ei saa põrnu muretseda. P.S.: C. Cohen lasi eile maha, sest ta nurises toidu ja kohtlemise üle."

E. M. North Arlingtonist: "Ma olin shokeeritud, kui kuulsin, et Lindsay nõuab poliitilisel relvakasutamise püramist kurjategijate vastu. Miks Lindsay ei võta poliitilist üldse relvi ära, et teha linna täielikult ohutuks kurjategijate ja täiesti ohtlikeks kodanike?"

L. C. Manhattanilt: "Linnasid heaolu alal on nüüd näidanud, mis liiki kodanikke nad eelistavad. Ema kolme lapsega saab iga kahe nädala tagant toetust 104 dollarit, narkootik aga 95 dollarit uimastite ostuks."

George Gorilovilt "Daily News'ile": "N. Vene häältes UNOs selle poolt, et Puertoriko peab olema iseseisev. Kas silmakirjalik N. Vene nüüd ei annaks iseseisvust tagasi ka Eestile, Lätile ja Leedule, samuti garanteeriks vabaduse Poolas, Tšehhoslovakkias ja Ungaris?"

Kohalikku elu

STOCKHOLM

Küsimusvõistlus tulemas

Laupäeval, 14. oktoobril toimub Eesti Majas küsimusvõistlus. Viimane selline üritus Rootsi eestlaskonna laiemas peres leidis aset rohkem kui kakssat tagasi, ja nii see kui ka eelmine võistlus said erakordselt elava huvi ja osavõtu osaliseks. Küsimusvõistluse korraldajaks on seekord — nagu varemgi — Eesti Rahvuslik Liit. Lähem informatsioon eeliseva ürituse kohta ilmub hiljem.

HELSINGBORG

Naisringi kokkutulek

Helsingborgi Eesti Naisringi esimene sügis-kokkutulek on 24. septembril kell 15 Maria koguduse maja välkases saalis teisel korrusel. Ettekand "ABC" — esmaabi kursuse I osa" peab Pınase Risti instruktor Inga Falkengren.

• Vanimaks ameerika eestlaseks tuleb pidada Fort Collinsis, Colorado elunevat vanaproua Kingot, kes on 96 a. vana. Ta elab oma tütre ja tütrepoja perekonnas. Viimaseks on prof. dr. Harri Rennat, kes töötab termodynamiika õppejõuna Colorado State University's.

"KRAAVIHALLID"

"Kraavihallid". Henn Valguri kü-lakomöödia kolmes vaatuses.

Et kõik päeval pole sõbrad ja et iga õhtevõime ei lähe oma tahtmist mööda — see saab selgeks Atsile ja Kotinõelale kohe esimesel tööpäeval Vesikjärvel, kui nad peavad lehma Lepaure tallu pulli juurde viima. Kuidas see lugu lõpetb, seda näeme: Göteborgis laupäeval, 30. sept. kell 19 Munkbäckis koolimajas. Piletid

eelmüügil: Jüri Hansen, tel. 29 01 54. Stockholmis laupäeval, 7. okt. kell 19 ABF-teatri saalis, Sveavägen 41. Piletid eelmüügil Kultuuri Koonid-se.

Norrköpingis pühapäeval, 8. okt. kell 15 Flicksola saalis. Piletid müügil kohapeal tundaega enne algust. Lundis laupäeval, 14. okt. kell 17. Piletid müügil kohapeal tund aega enne algust.

Göteborgi E.S. Näitering.

Ida-Saksa kindlustab

Algus lk. 1

trell-larasid esineb juba 55 km ulatuses.

Üldse kuulub Ida-Saksa "riigipiiri kaitseüsteemi" praegu 1083 km ulatuses okstraat-lara, 494 km ulatuses metallist trell-tara, 89 km ulatuses minivälja, kus kokku 1,7 miljonit miini, 963 maa-alust punkrit ja 543 vaaletorni. Puude otsas olevaid vaa-

tepunkte on 129. Verekoerte raken-duskohti — koos vastavate seadme-tega — on praegu 340, ja nendes kohtades kasutatavaid verekoeri 450. Iga 164 km kohta tuleb 111 tugevat valgus-tõkkekeha (prosektorit, pime-tavat valguseheitejat jne.), mis a-muti peavad takistama — ikka veel jätkuvat — põgenemist Ida-Saksa-maalt Lääne-Saksamaale. (EPL/EIM)

Rootsi "pehme liin"

Algus lk. 1

ga oli kogu kaaperdamisraama õnnelikult lõppenu.

Kuna Hispaania on ühinenud rahvusvahelise kokkuleppega, mille kohaselt kaaperdajatele ei anta varjupaika, ei tohiks kolm lennukiröövlit karistusse pääseda. Neid võidakse Rootsiile välja anda, või siis antakse nad sõjaväelekohtu alla Hispaanias. Keerulisemaks aga peetakse lugu kuue vanglast vabastatud kronadiga. Esiteks pole Rootsil väljaandmise kokkulepet Hispaania ja teiseks märgivad juriidilised eksperdid, et vangide vabastamine võib koguni tõlgitseda amnestiana.

Üldiselt aga märgitakse, et Rootsi valitsus käitus kaaperdamise afääris eeskujulikult — kuna mingil viisil ei riskeritud inimeludega. Antud juhul võis kindlalt oletada, et kaaperdajad on valmis mistahes aktsiooniks, kuna Ustasha-ekstremistid on seda varem tõendanud. Näiteks siis, kui külmavarielisel mõrvati Jugoslaavia suursaadik. Ja värskest oli mees ka tragöödia Münchenis, kus vabastamiskatse relvade abil vallandas vaid mõtetu verevaru.

Siseliini lennuki kaaperdamine tähendab edaspidi aga seda, et lennuväljadel hakatakse rangelt kontrolli-

na kõiki reisijaid ja nende pagaa-zhi. Peale selle on juba esitatud ka röödmisi, et Rootsi võimud sena-t rangemalt hakkaksid kontrollima välismaalaste organisatsioonide, eeskätt muudugi selliseid, mis on kahtlased või ekstremistlikud. Leitakse, et siin-set liberaalsel korda kuritarvitatakse teatud gruppide poolt — võib juurde lisada, et Rootsis tegutsch ka Palestiina-araablaste sissitõelasi. (EPL/JA).

Nato...

Algus lk. 1

laevu — seda on alati tehtud ja vahetevahel üsnagi julgelt. Paari-l varrem toimunud manöövriil on juhtunud seda, et Nato sõjalaeval ja vene hävitajad sõitsid koos, teostades äärepoolt "ühismannöövrit".

Muudugi on manöövrit "Strong Express" tublisti kritiseerinud Sovjeti massmeedias, eeskätt ajalehes Izvestija. N. Liit süüdistab Natot, väites, et Natol on kavs muuta kogu Põhja-Norrat agressiooni hüppelaenuks lita.

Võib juurde lisada ka seda, et ühtaegu Nato manöövritega toimu-vad suured idaholki manöövrid Tšehhis, mis nähtavasti on ette nähtud teatud vastukaluna "Strong Expressile". (EPL/JA).

Telesioon

TV1 REEDEL 22/9

17.00 Tapahtumia. 17.30 Ishockey: Soviet-Kanada. Färg. I forsta pausen: ca 18.05 TV-nytt, väder. I andra pausen: ca 19.00 Informationsprogram — TRU. 19.45 TV-nytt, väder. 20.10 Före sekelskiftet — fransk långfilm från 1971. 21.40 Regnbågsliden — om teater i Västerbotten. 22.10 TV-nytt, väder. 22.15 — ca 23.00 Vad är du för en typ? Färg.

TV2 REEDEL 22/9

18.30 Säg själv. Färg. 18.55 Väder. 18.55 — 19.00 Sydnytt. 19.00 TV-nytt. 19.10 Rapport. 19.30 Alias Smith & Jones. Färg. 20.20 Vetenskapsens värld. Färg. 21.00 Atacama — sydamerikansk folkmusikkgrupp. Färg. 21.30 TV-nytt. 21.35 Kvällsöppet. Färg. 22.15 — 23.50 Johannesnatten. Färg. Italiensk-boli-viansk långfilm från 1971.

• New Yorgis viibis biokeemik Richard Pärtel, kelle elukoht on Chicagos ja kes töötab professorina Illinois Institute of Technology's. Ta viibis siin American Chemical Society aastakoosoleku puhul, mis linna tõi ligi 15.000 keemikut ja biokeemikut. Peale konverentsi kohtas ta siin ka omaaegselt sõpru-ülikoolikaaslast.

Soovin tutvust

vanema üksiku eesti daamiga. Vast. "Jaani", EPL, Box 667, 101 29 Stockholm.

Kui esineb surmajuhutum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist
Begravnings- &
Eldbegravnelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 STOCKHOLM
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Erilad:

Eestikombelised
matusetalitused

Ööpäevane valvekord

Göteborgi Eesti Maja Klubi avas äsja ukseid sugiseseks hooajaks. Pildil üks esimesi klubiõhtuid, kus Jaan Savioja näitab filmi Amerikast ülemaailmsete Eesti Päevade taustal. EPL-foto: O. Kopler.

Ökonoomia ja ökoloogia

Ökonoomia, ökoloogia ja keskkond — praegusaja ääres maailmas rüütvad üldloodud kolm sõna erakorraliselt tihti kõnes kui kirjas. Olles sültuvuses üksteisega pole ülearune nende tähtsate mõistete vahetust selgitada, eriti aga kahe esimese tähendust ka keeleliselt.

Ökonoomia on kreeka keelse liitsõna „koosnendes kahest lihtsõnast oikos ja nomos. Esimene tähendab — maja, teine — seadus. Nomos on teatud tuletis tegusõnast nemein (= juhatama, korraldama). Niivisi tähendab ökonoomia algelisel majapidamist (ikos + nomos). Kuid maja (ikos) laiemas mõttes tähendab igasugust vara, rikkust, kapitali, mammonat — olles seega prototüübiks ja sümboliks igasuguste maistele varadele, rikkustele. Ökonoomia kui kogumõiste haarab aga kõiki tegevusharusid või sektoreid (põllumundus, tööstus, kaubandus, tehnika...) sihiga kaitsa isiklike või gruppi, ühiskonna, elu-ilmade huvisid. Eesti keele tõlkes on „ökonoomia“ majandus, majandustegevus. Kuid ökonoomia tüvest võrsunud sõna „ökonoom“ (elineluupidaja) tüüti Eestis ja koopteeriti kui vajaliku ametinimetust juba umbes 100 a. eest. Samuti said osaseks sõnad nagu ökonomist, ökonoomne (koolehoidlik mõdukalts kitsi isik) ja mitmed teised derivaadid sellest vöörpärasest sõnatüvest.

Ökoloogia. Väliselt ei paista nende kahe sõna vahel suurt vahet olevat. Mõlemat algavad sama sõnaga öko (oikos). Ökoloogia aga on teiseks liidetavaks kreeka logos (= sõna, õpetus, teadus), nomos'e asemel. Analooia siin võiks mainida mõistete-paari: astronoomia ja astroloogia.

Öioli kuulub ökoloogia bioloogiasse (bios = elu), olles selle suure teaduse eriline haru, mille peamiseks ülesandeks kujunes uurida igakülgselt kõikide organismide eluvaldusi, sõltuvust keskkonna tingimustest. Nimetuse „ökoloogia“ pani sellele uuele bioloogia harule a. 1866 Saksa õpetlane-zooloog ja filosoof Ernst Haeckel (1834—1919).

Ökoloogia uurib ja kaitseb elu kui ülimalt vara. On ju see maakerale tähtsamaks väärtuseks, võrreldes teiste planeetidega meie päikesesüsteemis. Elu kandjateks pole aga mitte ainult inimene kui enamarenenud primaat, vaid terve loodus selle organismidega loomad, linnud, kalad, taimed, putukad, mikroobid jne. Looduslikus süsteemis kehtib range seaduslik kord, süsteem. Nii eksisteerib siin 2 süsteemi: ökoloogia ja ökonoomia. Mõlemad kasutavad looduslikke varasid ja energiaallikaid füüsikalisi (kliima) ja biokeemilisi — oma eluliste huvide ajal vastavates keskkondades. Kalale näiteks on vesi keskkonnaks, vihmaussikesele muld, millest ta kõike olulist eluks leiab, jne. Teadagi on inimesel laiemad võimalused enesele elukeskkonna valikuks, võrreldes loomadega, taimedega. Ta ekspluateerib loodust tüüti hoolimatuult, raisates ja hävitades oma arenevat tehnikaga üldist elu. Ökonoomia patustab looduse vastu, rikukdes selle tasakaalu oma üllagava tööstuse ja võimsa tehnikaga, kas teadmatusest või ahnusest, selle surmapatu kõigis ta aspektides, tõmmates seega mitte ainult enesele, vaid kogu eluskoonnale tsivilisatsioonile kaela rea kardevatavaid pollutsioone (saastumisi). Ökoloogia, omades viimasel ajal praktilistel kaalutustel ka nimetuse

„keskkond“ (environment), öieti elukeskkonna teadus, teeb, mis suudab, juhtides võimukandjate ja publiku tähelepanu kiirestiilginevale katastroofil — üldisele eluhävingule meie planeedil. Areneb tööstus, tehnika, profiilijätk. Äri (kaasaarvatud ka sõjad) senises tempos ja vaimus edasi, kinnitavad ökoloogistid, roostub ka iremini õhk, roiskuvad veed isegi ookeanides, mürgistub kiiremini ka toitev muld. Saastumine kõikjal. Tähusat abinõu saastumise vastu pole veel olemas. Ja veel, küll suudab siin „junnaladatud“ tehnoloogia üks aidata. „Kes tegi?“ küsis rahvas Vanaaegamalt, kes appi karjus — „Ise tegi!“ oli vastus. Nii räägib üks eesti rahvajutt.

Kolme neegri Eesti-muljed

NEW YORK (VES) — Möödunud nädalal intervjueris NBC TV-saates Edwin Newman saates „Today“ kolme neegrit-new-yorklast, kes suvel tegid reisi Venemaale, külastades ka Eestit. Kui intervjuerija neilt küsis, mida nad peavad oma reisi kõrgpunktiks, oli kolme noormehe vastus, et reisi Eestisse.

Nad kõnelesid Eestist kiitvalt, märkisid, et sealne rahvas on hoopis teine kui Venes, et nad erinevad riietusest, et külastatud linnade, Tallinna ja Tartu arhitektuur erineb Venes linnade omast jne. Kui nad katsumud kohalike elanikega kontakti luua oma puuduliku vene keele sõnatagavaraga, pole see korda läinud. Eestlane ei taha kõnelda vene keelt.

E. Newman esitas ka küsimuse, kas neid on ka jälitatud linnas liikudes, sai ta vastuseks kindla jae. Üks neegrist märkis, et nad võinud tähele panna üht meest, kes liika sigenenud vaateväljale, üksikõik kus kohal nad viibinud või kuhu siirdunud.

Israeilil oma Nobeli-auhind

Israelis hakatakse välja andma oma „Nobeli-auhinda“. Väljaandmisõigus kuulub tehnilisele ülikoolile Haifas. Iga aasta jagatakse välja 175 000 kr. tublidele tehnikuile.

Auhind on nimetatud Harvey-aubinnaks. Leo M. Harvey on 85-aastane tööstus ja leidur, kes elab Los Angeleses. Ta on doneerinud auhinda põhikapitaliks üks miljon dollarit.

Hotell-toit pole sunduslikud charter-reisil

Konsumentlombudsmannen (KO) on kindlaks teinud et kui keegi ostab mõnest reisibüroost charter-reisi välismaale ja „hüppab süal gruppist ära“, siis pole ta teinud midagi ebaseaduslikku. Viimasel ajal on esinenud palju juhuseid, kus charter-reisija ostab kõige odavamal reisi, kuid pärast jõudes viibib ta kas tuttavate juures, ärireisil või omas suvilas.

Nii võib kõigest paarisaja krooni eest lennata Hispaaniasse või Kanari saartele, kuna regulaarlennuilindide piletid edasi-tagasi maksaksid vähemalt tuhat krooni või rohkemgi. Protesterinud on muuhulgas just regulaarlennuilindid, kus leitakse, et charter-lennud oma „ärarühpe-trikiga“ varastavad neilt reisiplaid.

Küsimuse lahendamiseks pöörduti just KO poole, tahes teada, kas charter-reisija on kohustatud elama ettenähtud hotellis, einetama soovitatud sööklates jne. Seda niisil reisi-ja üldse ei ole, leiab KO. Sihtkohas omal kiul elamine ja ringliikumine

on täiesti seaduslik, kuna charter-reisija on ju oma hoteli ja söögi eest maksnud. Kas ta seda täies ulatuses kasutab või mitte, ei lähe kehelelegi korda.

Seoses KO otsusega esineb charter-reiside kasutamisel vaid kaks tegurit, mis vabadust piiravad. Esiteks peab reisija olema ära vähemalt üks nädal. Teiseks peab reisija sõitma kaasa ettenähtud lennukis koos gruppiga sihtkohale ja sama grupiga ettenähtud ajal ka tagasi. Peale selle on charter-määrustes ette nähtud, et charter-reis ei tohi aset leida vaid siis, kui grupp on vähemalt 15 isikut. (EPL/JA).

Helmi Vahi 60 a. Tubli naistegelane

New Yorgi üks tarmukamaid naistegelasi ja tulihingelisemaid rahvuslast Helmi Vahi tähtistas neil päevil oma 60-ndat, sünnipäeva mis puhul temale oli korraldatud Eesti Küla lastekodu peahoones austamis-sõitu. Sinna oli kogunenud rohkesti newyorklast, samuti aga ka Long Islandi eestlasi — seltskondlike organisatsioonide juhtivaid tegelasi ning juubilaril isiklike sõpru.

Sõnavõttu avas Kustav Viljur, kes andis kokkuvõtliku ülevaate juubilaril elukäigust. Juubilar pärineb Viljandimaalt tuntud Tammele suguvõsast, kus on võrsunud teiste hulgas ka lauljatar Aino Tamn ja naistat seotud Varikute sugukonnaga, mille tuntumaks liikmeks oli praost J. Varik, kelle märvisid 1941. a. enamlasted, Helmi Tamn-Vahi lõpetas Viljandis gümnaasiumi, siis Kehtna majapidamiskooli ja sõja ajal Tallinna õdeadekooli. Tõttas õena Tallinna Keskhaiglas. Sõja ajal organiseeris Viljandis Eesti Leegioni haigla, kus oli õeks. Samal ajal tegutses ERÜ-s, kus organiseeris laste õitlustamist. Hoogajal tuli tal seal muide kuul 600 last toita. Koos E. Leegioni haiglagas ja üksusega pögenes 1944 Saasamaale. Lõpetas seal Göttingeni ülikooli juures õdede kooli ning Ühendriikidesse asudes siin veel kordalt õdede kooli ja on töötanud pärast seda juba pikemat aega õena.

Kutsutõde kõrval on juubilar pidevalt osa võtnud rahvuslikust võitlusest, ja seda mitte tavalise kaasatagijana, vaid inimestajana ja eestvedajana. Ta on olnud juba nii pikka aega Haridusseltsi Naisoskonna esinaine, et mõnikord seda kutsutakse kodusemalt Helmi Vahi naisoskonnaks. See osakond moodustab endast praegu ühe ühtlasema terviku ja naiste kogu, kes innuga töötab seltsiks, et koguda summasid Haridusseltsi toetamiseks ja Eesti Maja laiendamiseks.

Leinateateid

Red Bank's N.J. suri 15. augustil Julie Tamses 79 a. vanuses.

● USA Marlboro muusikapidustusel Vermonti osariigis oli programmi koordineerijaks eesti helikunstnik Endel Kalam, kes ühtlasi juhatas ka pidustusel kursusi. Osavõtjaid oli ka Jaapanist, Austriast, Itaaliast, Kanadast ja Ungarist.

● Euroopaareisil jõudis tagasi Washingtoni Camilla ja Leo Kuus. Nad külastasid Saksamaad, käisid Prantsusmaal ja viibisid Strassburgis Euroopa Majas.

Ilmus:

Arvo Mägi
ÕIGUS
HOLMA ALL
Kraavikute
Kroonikalt III

Hind köit. kr. 30:—
brosh. kr. 22:—

Eesti Kirjanike Kooperatiiv
Fack 1, 220 03 Luud 3
Pgri 43 37 71 - 3

IRA LÖFVANDER & CO AB

Surbrunnsgatan 29, 113 48 Stockholm, tel. 32 21 40

NYTT BETRÄFFANDE LEVERANS AV BILAR I SSKS.

Moskovitsch 427 IE, Herrgårdsvagn totalpris kr. 16.570:—
endast i september
Moskovitsch 412 IE totalpris kr. 14.800:—
endast i september och oktober

I övrigt:

Moskovitsch 412 IZ totalpris kr. 14.157:—
Moskovitsch 408 IE totalpris kr. 13.610:—
Zhiguli VAZ-2101/Fiat totalpris kr. 14.800:—
Zaporozhets ZAZ-968 totalpris kr. 9.330:50

Leveranstiden beräknas till cirka 6 månader

TÄNK PÅ ATT SÄNDA JULPAKETEN
I GOD TID!